

พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากร สำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน*

BUDDHIST METHODS FOR PREPARING FOR RETIREMENT OF PERSONNEL OF THE ROYAL IRRIGATION DEPARTMENT'S OFFICE NO. 1

พัชรศติ เรืองมณีญาต์¹ และ จิรัตติกาล สุขสิงห์²

Phatsasi Ruaengmaneeya¹ and Jirattikarn Suksing²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: bumbunsiya@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2568

Received 27 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 2 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธวิธีเตรียมความพร้อมตามหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันกับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ และ 3) เพื่อนำเสนอพุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน จำนวน 150 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.981 และใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน

Citation:

*พัชรศติ เรืองมณีญาต์ และ จิรัตติกาล สุขสิงห์. (2568). พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม, 3(5), 937-953.

Phatsasi Ruaengmaneeya and Jirattikarn Suksing. (2025). Buddhist Methods For Preparing For Retirement Of Personnel Of The Royal Irrigation Department's Office No. 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(5), 937-953.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, $S.D.=0.86$) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธวิธีเตรียมความพร้อมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ในระดับมาก ($R=0.895^{**}$) และ 3. พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน พบว่า มีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักพุทธวิธี ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย ด้านอุฏฐานสัมปทา ขันนหา อารักขสัมปทา รักษาดี กัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร และสมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ซึ่งเป็นผลจากการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เข้ามาบูรณาการกับการทำงานและการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านการใช้สติปัญญา ด้านการใช้เหตุผล ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านธรรมชาติชีวิต

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การเตรียมความพร้อม, การเกษียณอายุราชการ

Abstract

This research aims to: 1) study pre-retirement preparation; 2) examine the relationship between Buddhist methods of preparation based on the principles of Ditttha Dhammakattha Prayodhi and pre-retirement preparation; and 3) present Buddhist methods of pre-retirement preparation for personnel at the Regional Irrigation Office, Royal Irrigation Department. A mixed-methods research approach was employed, collecting data from a sample of 150 personnel at the Regional Irrigation Office, Royal Irrigation Department, and interviewing 18 key informants using purposive sampling. The research instrument was a structured questionnaire with a reliability of 0.981. Both descriptive and inferential data were analyzed. The research results found that 1. The overall retirement readiness of the personnel of the Office of the First Irrigation, Royal Irrigation Department, was at a high level ($\bar{X}=3.62$, $S.D.=0.86$). 2. The relationship between the Buddhist method of preparation according to the principle of Dittthahammikattaprayothin and the retirement readiness of the personnel of the Office of the First Irrigation, Royal

Irrigation Department, found that the overall Ditthathammikathaprayothin had a positive relationship with the retirement readiness of the personnel of the Office of the First Irrigation, Royal Irrigation Department, at a high level ($R=.895^{**}$). 3. The Buddhist method of preparation for retirement of the personnel of the Office of the First Irrigation, Royal Irrigation Department, found that there were two main components: Part 1: Buddhist method, namely, the principle of Ditthathammikathaprayothin, which helps to enhance the retirement readiness, consisting of the aspects of utthasampada (diligence seeking), Arakkhasampada (protecting well), Kalyanamittata (having good friends), and Samajivitha (living a sufficient life). Part 2: Pre-retirement readiness, which is the result of applying the principle of Ditthathammikathaprayothin. Integrate with work and preparation before retirement, including economic income, health, intelligence, reasoning, physical environment, and natural life.

Keyword: Buddhist Methods, Preparation, Retirement

บทนำ

กรมชลประทานได้เน้นการพัฒนาในทุกด้านเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรอัจฉริยะ ดังนั้น การพัฒนาและดูแลด้านสวัสดิการของบุคลากรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติตามพันธกิจ การกิจ วิสัยทัศน์ของหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น ซึ่งกรมชลประทานเป็นหน่วยงานใหญ่ที่มี บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจขององค์กรรวมทั้งสิ้น 1,6105 คน แบ่งเป็นข้าราชการจำนวน 5,949 คน ลูกจ้างประจำจำนวน 3,448 คน และพนักงานราชการจำนวน 6,708 คน และมี อัตราการบรรจุใหม่ทดแทนผู้เกษียณอายุทุกปี โดยมีอัตราการเกษียณอายุราชการ ณ วันที่ 30 กันยายนของทุกปี (สำนักบริหารทรัพยากร กรมชลประทาน, 2568) จากสถิติการเกษียณอายุ ราชการดังกล่าว จะเห็นว่า ในแต่ละปีงบประมาณมีผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่มาทั้งชีวิตราชการจบ จนถึงอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ เกษียณอายุราชการมีจำนวนมาก ซึ่งบุคคลที่เกษียณอายุราชการ นี้ ได้สิ้นสุดในบทบาทหน้าที่ที่ได้ปฏิบัติในอาชีพการรับราชการลง บุคลากรเหล่านี้ต้องเผชิญกับ ความเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับการสิ้นสุดหน้าที่ในงานราชการในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งหลายคน ไม่ได้เตรียมความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงหลังเกษียณที่จะเกิดขึ้น จากที่เคยอยู่บ้านพัก สวัสดิการ เมื่อถึงวันเกษียณอายุราชการกลับไม่มีที่พักอาศัยรองรับ หรือไม่มีการวางแผนด้าน การเงินไว้ล่วงหน้า เมื่อเกษียณอายุราชการแล้วเงินเดือนจะลดลงตามเกณฑ์การจ่ายเงินของ

กรมบัญชีกลาง ซึ่งไม่เพียงพอต่อภาระที่ต้องใช้จ่าย เช่น ภาระหนี้สหกรณ์กรมชลประทาน ภาระผ่อนบ้าน ภาระผ่อนรถยนต์ หรือภาระหนี้เงินยืมอื่น ๆ เป็นต้น

ชีวิตหลังเกษียณมีระยะเวลายาวนาน โดยบางรายอาจใช้เวลาหนึ่งในสามของชีวิตอยู่ในสถานะ “ผู้เกษียณ” ดังนั้น การเตรียมความพร้อมจึงไม่ควรถูกมองเพียงในแง่การเงิน แต่ต้องเป็นการเตรียมในเชิงองค์รวม (holistic preparation) เพื่อให้ผู้เกษียณสามารถดำเนินชีวิตหลังเกษียณอายุราชการได้อย่างสมดุลและมีคุณค่า ข้อมูลจากงานวิจัยและรายงานเชิงสถิติในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่า การขาดการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น การขาดรายได้ประจำหลังเกษียณ การพึ่งพาบุตรหลานหรือรัฐสวัสดิการ สุขภาวะทางกาย อันเกิดจากความเสื่อมถอยของร่างกายเมื่ออายุเพิ่มขึ้น สุขภาวะทางจิตสังคม ที่เกี่ยวข้องกับ ความเครียด ความโดดเดี่ยว ภาวะซึมเศร้า และความรู้สึกหมดคุณค่าในตนเองและด้านอัตลักษณ์ทางสังคม เมื่อสถานภาพและบทบาทที่เคยมีในองค์กรหรือสังคมหมดไป

งานวิจัยเชิงจิตวิทยาสังคมระบุว่า ความเสี่ยงดังกล่าวเป็นตัวแปรสำคัญที่ลดทอนความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และยังส่งผลต่อความมั่นคงด้านสุขภาพจิตและการปรับตัวต่อสภาพสังคมใหม่ ๆ หากปราศจากการบริหารจัดการที่ดี ผู้เกษียณอาจกลายเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องพึ่งพิงมากขึ้น จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน พบว่า กลุ่มวัยทำงานส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักต่อการวางแผนชีวิตในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่เริ่มเตรียมความพร้อมตั้งแต่อายุต่ำกว่า 40 ปี มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ในพื้นที่เขตเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรตระหนักถึงปัญหามากขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านเครือข่ายครอบครัวและความสัมพันธ์ชุมชน ทำให้ต้องพึ่งพาการเตรียมตนเองเป็นหลัก แตกต่างจากกลุ่มประชากรในชนบทที่ยังมีระบบเครือญาติช่วยรองรับ (Hershey, D. A., & Jacobs-Lawson, J. M., 2020) ความแตกต่างเชิงพื้นที่นี้สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างองค์ความรู้และการพัฒนาแนวทางเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอย่างรอบด้าน เป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการสำหรับบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาแหล่งน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเขตภาคเหนือของประเทศไทย หากขาดการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมแล้ว เมื่อเข้าสู่วัยเกษียณย่อมส่งผลกระทบต่อเชิงลบในหลายมิติ ในทางกลับกันหากมีการวางแผนและมีการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมที่ดีในด้านดังนี้ 1. ด้านเศรษฐกิจรายได้ 2. ด้านสุขภาพ 3. ด้านการใช้สติปัญญา 4. ด้านการใช้เหตุผล 5. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ 6. ด้านธรรมชาติชีวิต (ESCAP, 1990) ไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมให้แก่บุคลากรผู้เกษียณอายุราชการในการใช้ชีวิตหลังเกษียณเท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อคนใกล้ชิด ครอบครัว องค์กร และสังคมโดยรวมอีกด้วย

งานวิจัยที่ผ่านมาชี้ว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย อุดมฐานสัมปทา (ขยันหา) อารักขสัมปทา (รักษาทรัพย์) กัลยาณมิตตตา (มีกัลยาณมิตร) สมชีวิตา (ใช้ชีวิตพอเพียง) สามารถช่วยเสริมสร้างและเตรียมความพร้อมในด้านอารมณ์ จิตใจ ร่างกาย ของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547) การใช้หลักธรรมดังกล่าวเป็นกรอบแนวคิดในการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้าง การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพและความมั่นคงในชีวิตหลังเกษียณอย่างยั่งยืน เมื่อถึงวัยเกษียณ อาจเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายด้านพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียบทบาททางสังคม การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจส่วนบุคคล และความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจ (จิตรา ศรีวิชัย, 2565)

คณะผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาเรื่อง พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ด้วยตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลัก ทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ มาเป็นพุทธวิธีในการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณของบุคลากร เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวและเตรียมตัวพร้อมในการเกษียณได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีปัญหา มีแนวทาง มีความถึงพร้อมในด้าน ด้านเศรษฐกิจรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านการใช้สติปัญญา ด้านการใช้เหตุผล ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ ด้านธรรมชาติชีวิต เพื่อส่งผลให้บุคลากรมีชีวิตหลังเกษียณอย่างความมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธวิธีเตรียมความพร้อมตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์กับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน
3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative

Research) เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) มีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวศึกษาสถานการณ์โดยไม่มีการทดลอง โดยมีประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1.1) ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ประกอบด้วย ข้าราชการ 152 คน ลูกจ้างประจำ 80 คน รวม 283 คน (สำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน, 2568)

1.2) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่าง เท่ากับ 150 ตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง

1.3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านบุคลากร จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติงานทั่วไป จำนวน 4 คน กลุ่มนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูปหรือคน

2. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.981 และใช้แบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลจากบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน จำนวน 150 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกครั้งหนึ่ง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน พบผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน โดยภาพรวม

การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของ บุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านเศรษฐกิจรายได้	3.64	0.87	มาก
2.	ด้านสุขภาพ	3.67	0.91	มาก
3.	ด้านการใช้สติปัญญา	3.67	0.92	มาก
4.	ด้านการใช้เหตุผล	3.59	0.93	มาก
5.	ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	3.56	0.99	มาก
6.	ด้านธรรมชาติชีวิต	3.60	1.01	มาก
ภาพรวม		3.62	0.86	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านสุขภาพ ($\bar{X}=3.67$) รองลงมาคือ ด้านการใช้สติปัญญา ($\bar{X}=3.67$) อันดับสามคือ ด้านเศรษฐกิจรายได้ ($\bar{X}=3.64$) ด้านธรรมชาติชีวิต ($\bar{X}=3.60$) ด้านการใช้เหตุผล ($\bar{X}=3.59$) และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X}=3.56$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงาน	ตัวแปรตาม					
		ด้านเศรษฐกิจรายได้	ด้านสุขภาพ	ด้านการใช้สติปัญญา	ด้านการใช้เหตุผล	ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	ด้านธรรมชาติชีวิต
ตัวแปรอิสระ							
หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์	.895**	.795**	.780**	.797**	.859**	.848**	.820**
อุฏฐานสัมปทา ขยันหา	.834**	.736**	.732**	.739**	.794**	.796**	.768**
อารักขสัมปทา รักษาทรัพย์	.840**	.743**	.715**	.733**	.826**	.812**	.765**
กัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร	.822**	.745**	.728**	.754**	.782**	.761**	.731**
สมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง	.862**	.758**	.750**	.763**	.820**	.812**	.812**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ในระดับมาก ($R=.895^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดังนี้ ด้านสมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($R=.862^{**}$) ด้านอารักขสัมปทา รักษาทรัพย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($R=.840^{**}$) ด้านอุฏฐานสัมปทา ขยันหา มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($R=.834^{**}$) และด้านกัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($R=.822^{**}$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน พบผลการศึกษาดังนี้

จากผลการศึกษาพบว่า มีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนของหลักพุทธวิธีและส่วนของการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน

ส่วนที่ 1 หลักพุทธวิธี ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ประกอบด้วย 1. ด้านอุฏฐานสัมปทา ขยันหา โดยการขยันทำงาน อบรมหาความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ ขยันหาทรัพย์ รับผิดชอบต่อชีวิตราชการ วางแผนล่วงหน้าและไม่ประมาท 2. อารักขสัมปทา รักษาดี โดยรู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ รู้จักออมเงิน เตรียมที่พักอาศัยให้พร้อม จัดสรรรายได้ให้ทายาท บริหารการเงินอย่างรอบคอบ และรักษาทรัพย์ในมิตินี้หลากหลาย 3. กัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร โดยการมีเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมงานที่เป็นบัณฑิต คอยให้กำลังใจ และวางแผนเป็นสมาชิกชมรมหรือกิจกรรมต่างๆ หลังจากเกษียณ 4. สมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง โดยการมีความพร้อมในการเกษียณ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ความสันโดษ วางแผนในการใช้จ่ายและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง

ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ซึ่งเป็นผลจากการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เข้ามาบูรณาการกับการทำงานและการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย 1. ด้านเศรษฐกิจรายได้ โดยการพัฒนาตนเอง มีการออมเงินหรือทำธุรกิจเสริมเป็นการเพิ่มรายได้ก่อนเกษียณอายุราชการ รวมถึงการปลดหนี้และไม่สร้างภาระทางการเงิน 2. ด้านสุขภาพ โดยการออกกำลังกายเป็นประจำ การได้รับการรักษาสุขภาพทางกาย เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ และวางแผนดูแลสุขภาพตั้งแต่ก่อนเกษียณ 3. ด้านการใช้สติปัญญา โดยการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา เข้าร่วมเวทีทางวิชาการ ใช้สติปัญญาในการวางแผนชีวิตและการเงินอย่างเป็นระบบ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4. ด้านการใช้เหตุผล โดยการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา รู้จักเคารพความเห็นและสิทธิของผู้อื่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ใช้เหตุผลควบคู่กับหลักธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ 5. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยการเตรียมพร้อมในทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย รักษาความสะอาดในสถานที่ทำงาน สร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับวัยสูงอายุ 6. ด้านธรรมชาติชีวิต โดยการจัดสรรเวลาการทำงานและเวลาการใช้ชีวิตกับครอบครัวให้เหมาะสม การศึกษาธรรมะทางพระพุทธศาสนาเพื่อฝึกจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยข้อที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.= 0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านสุขภาพ ($\bar{X}=3.67$) รองลงมาคือ ด้านการใช้สติปัญญา ($\bar{X}=3.67$) อันดับสามคือ ด้านเศรษฐกิจรายได้ ($\bar{X}=3.64$) ด้านธรรมชาติชีวิต ($\bar{X}=3.60$) ด้านการใช้เหตุผล ($\bar{X}=3.59$) และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X}=3.56$) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌอนอมขวัญ อยู่สุข (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน ประกอบด้วยด้านการรวมกลุ่มทางสังคม มีการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน มีกิจกรรมที่เหมาะสม กับผู้เกษียณอายุ มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพ มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อสังคมและทำบุญ ร่วมกันทำกิจการการเรียนรู้ ด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ มีกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำ มีการฝึกปฏิบัติธรรม ฝึกให้มีการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม มี กิจกรรมที่ให้ร่วมระดมความคิดเห็นพัฒนาสมอง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี การแสดงออกต่อกันและกันอย่างสุภาพ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น รู้จักกาลเทศะ วางตัวเหมาะสม ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดี รู้จักดูแลสุขภาพอยู่เสมอ มีแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมปัญญา อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีเครื่องอุปโภคบริโภคครบครัน มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เพียงพอ ด้านลักษณะทางอารมณ์ มีความพอเพียง ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ มีอารมณ์ดี มีอัธยาศัยดี มีจิตใจที่เบิก

ผลการวิจัยข้อที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดังนี้ ด้านสมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ด้านอารักขสัมปทา รักษาทรัพย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ด้านอุฏฐานสัมปทา ขยันหา มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก และด้านกัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอาทรวนกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล) (2557) ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องหลักทฤษฎีธัม

มิกัตถประโยชน์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการแก้ปัญหาสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ คือ ธรรมที่อำนวยประโยชน์ให้ในปัจจุบัน ทันตาเห็น ประโยชน์นั้น ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข คือ เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีชื่อเสียงเกียรติคุณ ได้รับการยกย่องโดยทั่วไป และมีความสุขตามสมควรแก่สภาพของตน ทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ 4 ประการ ประกอบด้วย 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการทำงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานนั้น 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม 3) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่ คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตนเจรจา สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น 4) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ

ผลการวิจัยข้อที่ 3 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน พบว่า มีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนของหลักพุทธวิธี และ ส่วนของการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ส่วนที่ 1 หลักพุทธวิธี ได้แก่ หลักทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ประกอบด้วย 1. ด้านอุฏฐานสัมปทา ขยันหา โดยการขยันทำงาน ขยันหาทรัพย์ รับผิดชอบต่อชีวิตราชการ 2. อารักขสัมปทา รักษาดี โดยรู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ รู้จักออมเงิน เตรียมที่พักอาศัยให้พร้อม 3. กัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร โดยการคบบัณฑิต คบคนดี และเป็นสมาชิกชมรมต่างๆ หลังจากเกษียณ 4. สมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง วางแผนในการใช้จ่ายและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ซึ่งเป็นผลจากการนำหลักทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ เข้ามาบูรณาการกับการทำงาน และการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านการใช้สติปัญญา ด้านการใช้เหตุผล ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านธรรมชาติชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูญาณปริชา (นพดล ตปสฺสโล) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ 4 ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย” พบว่า การนำหลักทัศนคติที่มีต่อประโยชน์มาปรับใช้สามารถแก้ไขปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย กล่าวคือพุทธศาสนิกชนต้องมีความรู้จักพอประมาณ มีความเข้าใจสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน พระพุทธศาสนาสอน ให้คนรู้จักในการรับและการใช้นั้นก็เพื่อให้คนเหล่านั้นพ้นทุกข์มีความสุข มีความเข้าใจสังคม เข้าใจผู้คน มีคนจำนวนมากที่เข้าถึงได้ (โลกุตตรสุข) แต่

ก็มีคนจำนวนมาก เช่นเดียวกันที่พอใจที่จะใช้ชีวิตแบบชาวโลก โดยแสวงหาความสุขในโลกและยินดีที่ได้รับความทุกข์ที่แฝงอยู่ในสุขแบบโลก (โลกียสุข) พระพุทธศาสนายังมุ่งสอนให้คนหลุดพ้นเข้าสู่นิพพานเหมือนเดิม เพียงแต่หันมาสอนให้สร้างสรรค์คน ให้เป็นคนดีมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อความสงบสุขของสังคม และความสงบใจให้เป็นพื้นฐานให้กับบุคคลเพราะสถานการณ์ทางโลกได้เปลี่ยนไป วิถีชีวิตของคนก็เปลี่ยนไป ดังนั้นจุดหมายหลักของพระพุทธศาสนานั้นก็ยังสอนเพื่อให้คนพ้นทุกข์ปล่อยวางเป็นคือเข้าสู่นิพพานเป็นจุดสูงสุดและพ้นทุกข์กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของจริยธรรมแบบโลกปัจจุบัน การแสวงหาปัจจัยให้พอแก่ความต้องการของชีวิต หรือมีวัตถุพร้อมบริบูรณ์ก็ตามมิใช่เป็นจุดหมายในตัวของมันเอง เพราะมันเป็นเพียงขั้นบันได เป็นเพียงวิธีการขั้นตอนหนึ่งสำหรับช่วยให้ก้าวต่อไปสู่ จุดหมายที่สูงกว่า คือเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความมีชีวิตดีงามและการประสพสุข ที่ประณีตยิ่งขึ้นไปไม่ได้มีกันทุกคน คนบางคนมีความต้องการวัตถุเพียงเท่าที่พอที่เป็นอยู่แล้ว ก็สามารถหันไปมุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญาแต่บางคนยังไม่พร้อม ชีวิตของเขายังต้องขึ้นต่อวัตถุมากกว่า เขาจึงต้องแสวงหาปัจจัยให้พอแก่ความต้องการของชีวิต เพื่อให้การเป็นอยู่ของเขาไม่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น และให้เป็นที่ยอมรับของสังคม บางคนเมื่อพร้อมบริบูรณ์แล้วยังสละปัจจัยเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้ การมีทรัพย์มากมายก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ได้วางแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จะเห็นได้ว่ามีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนของหลักพุทธวิธีและ ส่วนของการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน

ส่วนที่ 1 หลักพุทธวิธี ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ประกอบด้วย 1. ด้านอุฏฐานสัมปทา ชยันหา โดยการขยันทำงาน อบรมหาความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ ชยันหาทรัพย์ รับผิดชอบต่อชีวิตราชการ วางแผนล่วงหน้าและไม่ประมาท 2. อารักขสัมปทา รักษาดี โดยรู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ รู้จักออมเงิน เตรียมที่พักอาศัยให้พร้อม จัดสรรรายได้ให้ทายาท บริหารการเงินอย่างรอบคอบ และรักษาทรัพย์ในมิตินี้หลากหลาย 3. กัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร โดยการมีเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมงานที่เป็นบัณฑิต คอยให้กำลังใจ และวางแผนเป็นสมาชิกชมรมหรือกิจกรรมต่างๆ หลังจากเกษียณ 4. สมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง โดยการมีความพร้อมในการเกษียณ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ความสันโดษ วางแผนในการใช้จ่ายและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง

ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ซึ่งเป็นผลจากการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เข้ามาบูรณาการกับการทำงานและการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย 1. ด้านเศรษฐกิจรายได้ โดยการพัฒนาตนเอง มีการออมเงินหรือทำธุรกิจเสริมเป็นการเพิ่มรายได้ก่อนเกษียณอายุราชการ รวมถึงการปลดหนี้และไม่สร้างภาระทางการเงิน 2. ด้านสุขภาพ โดยการออกกำลังกายเป็นประจำ การได้รับการรักษาสุขภาพทางกาย เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ และวางแผนดูแลสุขภาพตั้งแต่ก่อนเกษียณ 3. ด้านการใช้สติปัญญา โดยการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา เข้าร่วมเวทีทางวิชาการ ใช้สติปัญญาในการวางแผนชีวิตและการเงินอย่างเป็นระบบ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4. ด้านการใช้เหตุผล โดยการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา รู้จักเคารพความเห็นและสิทธิของผู้อื่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ใช้เหตุผลควบคู่กับหลักธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ 5. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเตรียมพร้อมในทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย รักษาความสะอาดในสถานที่ทำงาน สร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับวัยสูงอายุ 6. ด้านธรรมชาติชีวิต โดยการจัดสรรเวลาการทำงานและเวลาการใช้ชีวิตกับครอบครัวให้เหมาะสม การศึกษาธรรมะทางพระพุทธศาสนาเพื่อฝึกจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, $S.D.=0.86$) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธวิธีเตรียมความพร้อมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน ในระดับมาก ($R=.895^{**}$) และ 3. พุทธวิธีเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน พบว่า มีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 หลักพุทธวิธี ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย ด้านอุฏฐานสัมปทา ขยันหา อารักขสัมปทา รักษาดี กัลยาณมิตตตา มีกัลยาณมิตร และสมชีวิตา ใช้ชีวิตพอเพียง ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ซึ่งเป็นผลจากการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เข้ามาบูรณาการกับการทำงานและการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านการใช้สติปัญญา ด้านการใช้เหตุผล ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านธรรมชาติชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมชลประทานควรมีนโยบายเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาบุคลากร เสนอให้กรมชลประทานกำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณที่ผสมผสานหลักพุทธธรรม เช่น การเจริญสติ การพัฒนาจิตใจ และการฝึกปล่อยวาง เพื่อสร้างสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย และสังคม

2) กรมชลประทานควรมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดตั้งโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการก่อนเกษียณอย่างต่อเนื่อง กำหนดเป็นนโยบายให้มีการอบรมเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการพุทธวิธีควบคู่กับองค์ความรู้ทางการเงิน สุขภาพ และสังคม เพื่อให้บุคลากรสามารถวางแผนชีวิตหลังเกษียณได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) กรมชลประทานควรจัดโครงการอบรมให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเสริม เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถนำไปใช้สร้างรายได้เพิ่มจากงานประจำหรือสามารถนำไปประกอบอาชีพหลังเกษียณอายุราชการได้

2) กรมชลประทานควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในโครงการวิชาการและการฝึกอบรมเชิงวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนทุนการศึกษา/ทุนวิจัยสำหรับบุคลากรที่ต้องการพัฒนาตนเองด้านอาชีพและความเชี่ยวชาญ

3) กรมชลประทานควรกำหนดให้มีการส่งเสริมสุขภาพของบุคลากร ให้คำปรึกษาด้านการส่งเสริมสุขภาพ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เช่น แข่งกีฬาภายในองค์กร การออกกำลังกายประจำสัปดาห์ หรือการอบรมโภชนาการที่เหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการเปรียบเทียบแนวทางพุทธวิธีกับวิธีการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณในศาสตร์อื่น เพื่อค้นหาความเหมือนและความแตกต่าง รวมถึงแนวทางบูรณาการระหว่างหลักพุทธธรรมกับศาสตร์ด้านจิตวิทยา การจัดการทรัพยากรบุคคล และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการนำพุทธวิธีไปประยุกต์ใช้จริง โดยทดลองจัดโปรแกรมอบรมหรือกิจกรรมตามหลักพุทธธรรมกับกลุ่มบุคลากรที่ใกล้เคียง และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินประสิทธิผลและความยั่งยืนของวิธีการ

เอกสารอ้างอิง

- จิตรา ศรีวิชัย. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนเกษียณของข้าราชการไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถนอมขวัญ อยู่สุข. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน. ใน หลักสูตรปรัชญาคุณุภินันต์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูญาณปริชา (นพดล ตปสฺสโร). (2564). การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอาทรวณกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล). (2557). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการแก้ปัญหาสังคมไทย. ใน หลักสูตรปรัชญาพุทธศาสน์คุณุภินันต์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). ธรรมานุชิต. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานชลประทานที่ 1 กรมชลประทาน. (2568). ทะเบียนบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 1 (เชียงใหม่), ฝ่ายบุคคล. (19 กุมภาพันธ์ 2568).
- สำนักบริหารทรัพยากร กรมชลประทาน. (2568). ข้อมูลการเกษียณอายุราชการ ปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568. กรุงเทพมหานคร : กรมชลประทาน.
- ESCAP. (1990). Guidelines on Methodological Approaches to the Conduct of a Regional Survey of the Quality of Life as an Aspect of Human Resources Development. New York: McGraw-Hill.
- Hershey, D. A., & Jacobs-Lawson, J. M. (2020) Retirement readiness: Psychological factors in planning for retirement, Journal of Adult Development, 27(1) : 15–29.
- Yamane, T. (1973). Statistic: An Introductory Analysis. 3rded, New York: Harper and Row.